

МІСЦЕ ЛІСІВ В СТРУКТУРІ ЗЕМЕЛЬ ВОДОЗБОРІВ ПРИТОК СІВЕРСЬКОГО ДОНЦЯ

Горошко В.В., канд. с.-г. наук, доцент
Біла Ю.М., канд. с.-г. наук, доцент
Гордіященко А.Ю., викладач
Державний біотехнологічний університет

Співвідношення площ різних категорій земель на водозборах річок є одним із важливих чинників, що обумовлює особливості ведення господарства в межах цих водозборів. За результатами аналізу структури земель водозборів є можливість встановити не лише фактичну їх лісистість, а й більш детально, з екологічної та експлуатаційної точки зору, встановити функціональне призначення лісів з метою їх раціонального використання, виявити резерви щодо підвищення фактичної лісистості водозборів до рівня оптимальної. Зокрема формування на водозборах оптимальної водоохоронної лісистості сприятиме посиленню водоохоронно-захисних функцій лісів, що позитивно впливатиме на рівень та якість річкового стоку.

Встановлено, що на водозборах приток Сіверського Донця формується своєрідне співвідношення окремих категорій земель, яке характерне лише для досліджуваних водозборів. Найбільшу площу займають землі сільськогосподарського користування, частка яких на різних водозборах коливається у межах 52 – 97 %. На водозборах річок Студенок, Роганка, Рудка, В'ялий, Муром, Липець, Хотомля, Гнилиця, Великий Бурлук землі сільськогосподарського користування займають понад 80 % площі водозборів. Наявність сільськогосподарських угідь на значній площі досліджуваних водозборів свідчить про необхідність їх оптимізації, що передбачає визначення певного співвідношення площі ріллі (садиб та ін.) та лісових насаджень. Додаткове створення системи захисних лісосмуг, смуг певного цільового призначення, а за необхідності часткове залісення земель сільськогосподарського призначення належним чином зменшить наслідки надмірного сільськогосподарського використання земель водозборів річок.

Найменшу площу на водозборах приток середньої течії річки Сіверський Донець займають водойми та шляхи, частка площі яких не перевищує 5 % площі водозборів. За результатами натурних обстежень встановлено, що за умов відсутності захисних та інших лісосмуг значно погіршується стан шляхів. Як правило у водоймах впродовж року суттєво змінюється водний режим, особливо у період межені.

Частка площ земель житлової та громадської забудови становить 3 – 21 % площі досліджуваних водозборів. У складі водозборів річок Чуговка, Липець, Харків, Лопань, Уди, Мерефа, Оскіл частка земель житлової та громадської забудови доволі значна, при цьому їх площі іноді перевищують площі укритих лісовою рослинністю земель. Зокрема, частка

площ вкритих лісовою рослинністю земель у складі водозбору річки Чуговка становить 19 %, земель житлової та громадської забудови – 21 %, річки Липець – 4 та 13 %, Лопань – 13 і 17 %, Уди – 10 і 14 %, Оскіл 11 і 18 % відповідно. Значні площі земель житлової та громадської забудови (як наслідок значної кількості їх мешканців) на водозборах обумовлюють велике рекреаційне навантаження на ліси, що спричиняє їх дегресію, яка може відбуватися внаслідок впливу комплексу стрес-чинників як природного, так і антропогенного походження. Відповідні фактори обумовлюють доцільність виділення додаткових площ лісів зелених зон в межах лісів відповідних водозборів.

У межах кожного водозбору, не залежно від його площі, має формуватися оптимальне співвідношення польових, лучних, водних і лісових угідь. Зважаючи на те, що при оптимальному співвідношенні різних категорій земель водозбору, площі антропогенних елементів не мають перевищувати 20 – 40 % площі водозборів, можна стверджувати, що структура земель досліджуваних водозборів не є оптимальною.

Згідно з наведеною класифікацією М. Д. Гродзинського водозбори річок Чуговка, Студенок, Роганка, В'ялий, Харків, Лопань, Студенок, Уди, Мжа, Оскіл з лісистістю на рівні 5 – 19 % належать до групи малозалісених. Водозбори річок Рудка, Липець та Муром, Гнилиця, Хотомля, Сухий та Великий Бурлук з лісистістю до 4 % належать до групи практично безлісних. Водозбори річок Тетліжка, Велика Бабка та Мерефа з лісистістю 26 – 32 % належать до групи середньозалісених. Таким чином більшість водозборів приток середньої течії річки Сіверський Донець належать до груп малозалісених і практично безлісних. На водозборах слід формувати лісистість, за якої значною мірою посиляться корисні функції лісів та їх вплив на ерозійні процеси ґрунтів та показники річкового стоку.

Висновки. В структурі земель водозборів приток Сіверського Донця за площею переважають площі антропогенних елементів, зокрема землі сільськогосподарського призначення. Більшість досліджуваних водозборів належать до груп малозалісених та практично безлісних. Існуюча структура земель водозборів не є оптимальною та потребує проведення заходів щодо оптимізації її, з врахуванням рівня оптимальної лісистості.